

TÜRKÇE EĞİTİMİNDE GÖRSEL SUNU VE GÖRSEL OKUMA ARACI OLARAK GRAFİK VE TABLOLARIN KULLANIMI

Sedat MADEN*

Müzeyyen ALTUNBAY**

Geliş Tarihi: Mayıs, 2016

Kabul Tarihi: Ekim, 2016

Öz

Görsel okuma ve görsel sunu araçlarından biri olan grafik ve tablolar, günümüzde reklam sektöründen ticarete, sanattan eğitime kadar birçok alanda kullanılmaktadır. Grafik ve tabloların yaygın kullanımı insanın özgün bir biçimde anlama ve anlatma ihtiyacının sonucudur. Son yıllarda eğitimde, özellikle fen bilimlerinde, yaygın bir kullanım alanı bulan grafik ve tablolardan diğer disiplinlerde de giderek daha çok yararlanılmaktadır. Bu disiplinlerden bir tanesi olan Türkçe eğitimi, öğrencilere temel dil becerilerini (dinleme, okuma, konuşma, yazma) kazandırmayı hedeflemesi açısından öne çıkar. Temel dil becerilerinin yanı sıra görsel sunu ve görsel okuma gibi yeni öğrenme alanlarının da kazandırıldığı Türkçe derslerinde grafik ve tabloların kullanımına ağırlık verilmesi gerekmektedir. Bu çalışmada Türkçe derslerinde öğrencilere grafik ve tablo okuma ile birlikte grafik ve tablo hazırlama becerisinin kazandırılmasının önemi üzerinde durulmuştur.

Anahtar Sözcükler: Görsel okuma ve sunu, grafik, tablo, Türkçe eğitimi, anlama becerisi, anlatma becerisi, okuma eğitimi.

THE USE OF GRAPHS AND TABLES AS TOOLS OF VISUAL PRESENTATION AND VISUAL READING IN TURKISH LANGUAGE EDUCATION

Abstract

Graphs and tables as the visual reading and presentation tools have been used in many fields from advertising sector to trade, and art to education. The widespread use of graphs and tables results from man's needs of comprehension and expression. Recently, they have been used widely in education, especially in the field of science, and they are utilized more and more by other disciplines. Turkish Language Education, as one of these disciplines, distinguishes from others since it aims to help students gain basic language skills (listening, reading, speaking, and writing). It is necessary to focus on the use of graphs and tables in Turkish Language courses in which new learning domains such as visual reading and visual presentation are taught to the students in addition to the basic language skills. This study focuses on the importance of the acquisition of graph and table creation skills as well as graph and table interpretation skills.

Keywords: Visual reading and presentation, graph, table, Turkish education, comprehension skill, expression skill, reading education.

* Doç. Dr.; Giresun Üniversitesi, Hüseyin Hüsnü Tekişik Eğitim Fak., Türkçe Eğitimi ABD, sedd52@gmail.com

** Dr.; Giresun Üniversitesi, Hüseyin Hüsnü Tekişik Eğitim Fak., Türkçe Eğitimi ABD, altun.bay@hotmail.com.

Giriş

Tarihçi Marc Bloch, “*İnsanlar babalarından çok, zamanlarının çocuklarıdır.*” (Maaulof, 2000: 86) der. Bloch’un ifade ettiği düşünce, insanın gelişiminde çevrenin kalıttından daha etkili olduğu görüşünü savunan davranışçılarla benzerdir. Özellikle 20. yüzyılın ikinci yarısı ile 21. yüzyılın ilk çeyreğinin yaşandığı 2000’li yıllarda bilim ve teknolojideki gelişmelerle bağlantılı olarak çevrenin insan üzerindeki ezici baskısı giderek artmaktadır. Bu nedenle günümüzde bireylerin yetişmesinde sosyalleşmelerinin ilk durağını oluşturan (aileden bağımsız olarak) okulların önemi göz ardı edilemez. Okullar eğitim ve öğretimin yapıldığı yerlerdir. Aynı zamanda kişiyi hayata hazırlayan yapılar olmalarıyla da öne çıkarlar. Okulların ve buna bağlı olarak eğitim sistemlerinin var olan toplumsal ihtiyaca ve dünyadaki gelişmelere göre değişmesi, bir diğer deyişle yenilenmesi gerekir.

Şirin (2009: 50) “Çoğu kez yaşanan değişim olgularının sonuçları ile karşı karşıya kalan örgütler ya da bireyler söz konusu değişim süreçlerine ayak uydurmak durumunda kalmaktadırlar. Açık bir sistem olarak eğitim sisteminin ve eğitim örgütlerinin değişim süreçlerine duyarsız kalması beklenemez. Eğitim sistemleri işlevleri gereği değişime açık, hatta değişimi yaratan ve yöneten sistemler olmalıdır” diyerek değişme-yenileşme-gelişme üçgeninde eğitim kurumlarının önemine işaret etmektedir. Çünkü yüz yıl öncesinin eğitim sistemi ve öğretim programları günümüzde ne kadar işlevsizse yüz yıl sonra da günümüzün eğitim sistemi var olan ihtiyacı karşılamada geçersiz olacaktır. Yaşanan ekonomik, demografik, kültürel, bilimsel ve teknolojik değişimler neticesinde dünyanın “küçük bir küresel köye dönüştüğü” 21. yüzyılda bu değişimler eskiye nazaran daha da hızlı yaşanmaktadır. Bu durum ise toplumun eğitimden beklentilerini değiştirmekte, eğitim sisteminin kendini yenilemesi gerektiği düşüncesini doğurmaktadır. Eğitimdeki bu değişim ve yenileşme (Tanzimat, Meşrutiyet, Cumhuriyet döneminde ya da günümüzde) toplumun gelecek nesillerin temsilcisi olan çocuklardan beklentisinin de bir sonucudur. Söz gelimi, “21. yüzyılda 18 yaşına kadar bir birey reşit kabul edilmezken 6. asırda devlet yönetebilmektedir. Buradan hareketle günümüzde çocuğun sorumluluğunun geçmişe kıyasla daha da azaldığını değil, çağa uygun olarak çocukta beklentilerin değiştiğini söyleyebiliriz” (Altunbay, 2016: 103).

Günümüzde ise değişen toplumsal paradigmlar, bilimsel gelişmeler ve toplum algısındaki belirgin farklılıklar neticesinde modern dünyanın ihtiyacına cevap verebilecek bireylerin yetişmesi arzulanır. Okuyan, araştıran, sorgulayan, eleştirel ve yaratıcı düşünebilen, problem çözebilen, kendi öğrenmesinden sorumlu olabilen, üst-bilişsel öğrenme stratejilerini kullanabilen, girişimci, iletişime açık vb. gibi özelliklere sahip bireylerin yetiştirilmesi günümüz eğitim sisteminin ve öğretim programlarının sorumluluğundadır.

Bugünün dünyasında (özellikle gelişmekte olan ve geri kalmış ülkelerde) okuyan, araştıran ve çağa uygun donanımda bireylerin yetiştirilmesi önemli bir ihtiyaçtır. Ancak teknolojinin güdümünde olan günümüz çocuklarının yeterince araştırma yapmadığı ve okumayı alışkanlık hâline getiremedikleri akademik çalışmalarla (Aksaçlıoğlu ve Yılmaz, 2007; Beentjes ve Voort, 1988; Hampton, 1985; Jonsson-Smaragdi ve Jonsson, 2006; Lieberman, 1986; Demirer, Yıldız ve Sünbül, 2011) tespit edilmiştir. Bununla birlikte yapılan bilimsel araştırmalarda (Avşar, 2015; Güneş, 2016) okuma faaliyetinin günümüzdeki genel durumu ile değişen okuma algısı da ortaya konmaktadır. Edinilen bilgilerden hareketle dikkati çeken en önemli noktalardan bir tanesi “okuma” eylemindeki farklılaşma ve değişen okuryazarlık anlayışıdır.

Medya okuryazarlığı, bilgi okuryazarlığı, e-okuryazarlık ve görsel okuryazarlık vb. değişen okuma ve okuryazarlık anlayışının sonucunda ortaya çıkan ve literatürde yerini alan kavramlardır. Okuryazarlığın, okuma yazma bilmekten çok daha derin anlamlar içerdiği bilinmektedir. Okuryazar olma, araştırma ve inceleme yapmayı, okumayı alışkanlık hâline getirmiş olmayı kapsamaktadır. Günümüzde değişen ve farklılaşan yaşan biçimi ile kitle iletişim araçlarının (telefon, tablet, internet, bilgisayar, TV vb.) insanı sarıp sarmalaması neticesinde, en çok ihtiyaç duyulan becerilerden bir tanesi görsel okuryazarlık ve görsel sunu becerisidir. Reklamlar, afişler, broşürler, dijital işaretler, grafik ve tablolar vb. görsel okumada yerini almış bazı teknik unsurlar olarak görülmektedir. Görsel okuryazarlık ve bununla birlikte bir ifade aracı olan görsel sunu, insanın çok yönlü gelişiminin sadece bir parçası olup modern dünyada kazanılması gereken temel yeterliklerden bir tanesidir.

İnceoğlu’na (2011: 98) göre “Kişi, içinde yer aldığı dış çevreye ilişkin izlenimlerinin önemli bir kesitini görme yoluyla oluşturur. O hâlde görme duyusu, insanın çevresini algılama ve anlamlandırmasında, dolayısıyla çevresiyle ilişki kurmasında önemli bir boyut olarak karşımıza çıkmaktadır.” Dolayısıyla her gün onlarca görselle karşı karşıya kalan insan için bunların algılanması ve anlamlandırılması sağlıklı bir iletişim süreci ve toplumsal uyum açısından önem taşımaktadır.

Günümüzde daha çok fen bilimlerinde ve diğer sayısal bilimlerde kullanılan, ancak sosyal bilimlerde de zaman zaman başvuru alan tablo ve grafiklerin okunması, yorumlanması, değerlendirilmesi günümüzde çocukların görsel okuryazarlık becerilerinin geliştirilmesini önemli kılmaktadır. Bu çalışmada, “Grafik nedir? Grafik ve tablolar hangi durumlarda kullanılır? Türkçe eğitiminde grafik ve tablolardan nasıl yararlanır?” sorularından hareketle görsel sunu ve görsel okuma becerisinin kazandırılmasının yeri ve önemi ortaya konulacaktır.

1. Görsel Okuma ve Görsel Sunu Aracı Olarak Grafik ve Tablolar

Yalçın'a göre "1990"lı yıllardan sonra dilin öneminin daha fazla kavranmasının temel sebepleri arasında tıptaki gelişmelerin de rolü bulunmaktadır. Özellikle nöroloji, psikiyatri ve beyin cerrahisi alanlarında ortaya çıkan gelişmelerle, nöro-radyoloji, biyo-psikiyatri bilim dallarındaki gelişmeler, beynin bilgiyi nasıl algıladığını geçmiş dönemlere göre daha çok anlamamıza yardımcı olmuştur" (Yalçın, 2012: 20). Yapılan "beyin odaklı çalışmalar" sadece tıbbi alanda ilerleme sağlamamış, Yalçın'ın da belirttiği gibi dil eğitimi ve öğretimi alanındaki çalışmalara da yansımıştır. Bu çalışmaların başında Bilgiyi İşleme Kuramı ve Beyin Temelli Öğrenme gibi öğrenme kuramları gelmektedir. Bu ve benzeri çalışmalar eğitimde dil odaklı çalışmalarda bakış açısını değiştirmiş, başta dil öğretimi olmak üzere birçok konunun bilimsel olarak daha kapsamlı ele alınmasını sağlamıştır. Böylece başlangıçta fen bilimlerinde ortaya çıkan çalışmalar sosyal bilimlere de uygulanarak disiplinlerarası çalışmalar ortaya çıkmıştır.

Sosyal bilimlerde, özel alan olarak eğitimde, yapılan çalışmaların en önemli değişkeni insandır. İnsanın temel değişken olması, sosyal bilimlerde birçok yöntemin uygulanabilirliğini artırmakla birlikte, aynı zamanda insana çok yönlü sunum imkânı da tanımaktadır. Bilgi çeşitliliğinin neticesinde artan okuma ihtiyacı; medya okuryazarlığı, e-okuryazarlık ve görsel okuryazarlık gibi yeni okuma alanları yaratırken aynı zamanda görsel sunu gibi yeni bireysel sunum alanları da yaratmaktadır.

Akyol tarafından hazırlanan temel dil becerilerini gösterir çizelgede görsel okuma ve görsel sunu kavramlarına ayrıca yer verilerek alıcı dil, üretici dil ve görsel dil arasındaki ilişki ortaya konmuştur (bk. Çizelge 1).

	Sözel Dil	Yazılı Dil	Görsel Dil
Alıcı Dil	Dinleme	Okuma	Görsel Okuma
Üretici Dil	Konuşma	Yazma	Görsel Sunu

Çizelge 1. Temel Dil Becerileri (Akyol, 2012: 12)

Yukarıda verilen çizelgeden anlaşıldığı gibi temel dil becerilerine (okuma, dinleme, konuşma, yazma) "görsel okuma ve görsel sunu" dâhil edilerek bireyin gelişiminde ve kendini ifade etmesinde önemli olan beceriler çok yönlü olarak gösterilmiştir. Çünkü Akyol'a (2012: 1) göre "Yirmi birinci yüzyılda sadece adını ve soyadını veya basit bir mektubu okuyup yazmak, gelişmiş toplumlarca okuryazarlık düzeyi olarak, teknolojik üretim ve bu üretimden faydalanma açılarından yeterli görülmemektedir. Okuduğunu anlayan, anladığını da içinde yaşadığı ortamı geliştirmek amacıyla çeşitli yönlerden kullanabilen fonksiyonel okuyucuların yetiştirilmesi, okuma yazma eğitim ve öğretiminin de buna göre düzenlenmesi düşüncesi bu tür gelişmiş ülkelerde kabul görmektedir." Bu nedenle okuma eyleminde görsel okuma kadar bireyin kendini

ifade etme aracı olan görsel sunu da önem kazanmıştır. Çünkü Dale'in *Yaşantı Konisi*'nde ortaya koyduğu gibi insan, “%10 okuyarak, %20 duyarak, %30 görerek ve %50 hem duyup hem görerek” (Davis ve Summers, 2015: 2) bilgi edinmektedir. Böylece görerek öğrenmenin hem kalıcı olma hem de doğrudan tecrübe edinme bakımından önemi tartışılmazdır. Görsel okuma ve aynı zamanda görsel sunu aracı olan grafik ve tablolar da kalıcı eğitim ve kalıcı öğrenme açısından önemli birer kaynaktır.

Basit bir ifadeyle grafik, “Bir olayın, niceliğin çeşitli durumlarını göstermeye veya birkaç şey arasında karşılaştırma yapmaya yarayan çizgilerden oluşmuş şekil, çizge” (TDK, 2005) olarak tanımlanırken tablo “Birbiriyle olan ilgilerine göre düzenlenerek yazılmış şeylerin hepsi” (TDK) şeklinde ifade edilmektedir. Grafik ve tablolar eğitimde ağırlıklı olarak fen bilimlerinde kullanılırlar. Âdeta birer görsel kompozisyon olan grafik ve tabloların okunması ve yorumlanması, ön bilgilerin kullanımını gerektirmekle birlikte üst bilişsel öğrenme stratejilerinin de kullanımını gerektirir. Bu nedenle erken yaşlardan itibaren grafik ve tablolardan olabildiğince çok disiplinde yararlanmak önem taşır. Akyol'a göre “Okul öncesinden başlayarak ikinci sınıfın sonuna kadar nesne grafikleri, resim grafikleri, kesik çizgileri birleştirerek oluşan çizgi grafikleri, bar grafikleri kullanılabilir. Üç ve beşinci sınıflarda bar ve pasta grafiklerinden yararlanılabilir. Bar grafiklerinde birden fazla veri işlenmeli, pasta grafikleri ise okuma ağırlıklı olmalıdır. Altı ve sekizinci sınıflarda pasta grafikleri, histogramlar, çizgi grafikleri kullanılabilir. Bu düzeyde pasta grafikleri okunmalı ve onlardan anlam kurulmalıdır” (Akyol, 2011: 131).

Artan bilgi çeşitliliğinin doğurduğu analiz zorluğu, grafik ve tabloların kullanımına ağırlık verilmesini sağlamıştır. Grafik ve tablolarda bilgi kısaca fakat ana hatlarıyla verilir. Yani kullanılmayacak veriler grafik ve tablolara işlenmez. Grafiklerde ağırlıklı olarak sayısal verilerden yararlanılırken, tablolarda her zaman sayısal veriler yer almayabilir. Grafiklerin ağırlıklı olarak fen bilimlerinde kullanıldığı görüşü hâkim olduğundan sosyal bilimlerde, eğitim bilimlerinde grafik kullanımına çok sık rastlanmaz. Grafiklerin okunması ve kullanım becerisine dönük yapılan akademik çalışmalar da en çok fen bilimleri alanındadır (Bayazıt, 2011; Demirci ve Uyanık, 2009; Gültekin ve Nakiboğlu, 2015; Temiz ve Tan, 2009 vb.). Oysa “PISA 2012 Ulusal Nihai Raporu”nda verilen bilgilere göre grafik okuma, fen alanı içinde değil “okuma öğrenme alanı” içinde yer almaktadır. Bu rapora göre, grafik okuma, şekil ve diyagramları okuyup yorumlayabilme (genelde basit bir matematiksel işlem gerektirse bile) ağırlıklı olarak okuma-anlama ve yorumlama becerisi ile ilgilidir (PISA, 2015: 12). PISA okuma becerisi performans puanları incelendiğinde ise OECD ülkesi üyelerin ortalamasının 496 puan, ülkelerin genel ortalamasının 495 puan olduğu PISA okuma araştırmasında, genel puanı 475 olan

Türkiye'nin bu sınavda ortalamasının altında olduğu görülmektedir. Okuma performansı yüzdeler dilime göre incelendiğinde ise Türkiye'nin %0,6'sının Düzey 1b altı, %4,5'inin Düzey 1b, %16,6'sının Düzey 1a, %30,8'inin Düzey 2, %28,7'sinin Düzey 3, %14,5'inin Düzey 4, %4,1'inin Düzey 5 ve %0,3'ünün Düzey 6 seviyesinde olduğu görülmektedir (PISA, 2015: 114). Tüm ülkelerin ortalamasının %1,1 olduğu bu dağılımın altıncı düzeyinde (en üst düzey) Türkiye, %0,3'lük dilimle son sıralarda yer almaktadır. PISA'ya çeşitli eleştiriler yöneltilmiş olsa da ülkemizde okuma alanında ciddi bir eksikliğin olduğu gözler önündedir. Korkmaz ve Şahin (2013) tarafından yapılan bir araştırmada ise PISA başarısı ile ülkelerin gelişmişlik oranları incelenmiş ve sonuç olarak sosyoekonomik yönden gelişmiş ülkelerin PISA başarısının da aynı oranda yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu nedenle öğrencilerin çok yönlü gelişimine zemin hazırlaması açısından eğitim sisteminde görsel okuma ve görsel sunu becerisine ağırlık verilmesi gerekmektedir.

Grafikler genel olarak eğilimleri (sayısal bilimlerde) belirlemede kullanılsa da sistematikleştirme açısından birçok alanda kullanılabilir. Ancak bu noktada cevaplanması gereken “metinden okuyup bilgi edinme ile grafik ve tablodan okuyup bilgi edinme” ya da “yazarak ifade etme ile grafik ve tablo aracılığı ile ifade etmenin” bireye ne kazandıracığı sorusudur.

Grafik ve tablolar, bilginin sunumunda artan-azalan, azlık-çokluk ilişkisini göstermesi, değişkenler arasındaki ilişkiyi ortaya koyması ve belli bir konuya ilişkin veri analizini sistematik olarak göstermesi bakımından önemlidir. Özellikle sayısal verilerin analizinde, yazılmış metinde gözden kaçırılacak bazı noktalar tablo ve grafikler ile daha net belirginleşir, değişkenler arasındaki korelasyon açık bir şekilde görülebilir. Aynı zamanda karşılaştırma-kıyaslama becerisi tablo ve grafiklerin kullanımı ile geliştirilebilir. Akyol (2011: 129), “Okuyucu sayısal verileri karşılaştırmak ve diğer matematiksel kavram ve becerileri (çıkarma, çarpma, toplama vb.) kullanmak zorundadır. Grafikte anlatılmaya çalışılan kavramsal ilişkileri tespit etmek durumundadır.” derken, Akgün'e göre (2010: 40), “Grafikler bilgi ve beceri düzeyini ölçmede kolaylık sağlamakla, karmaşık ve uzun sorular grafiklerin yardımıyla kısa yoldan anlaşılır hâle gelmektedir. Bu nedenlerden dolayı üniversite giriş sınavları vb. merkezi sınavlarda grafikler sıkça yer almaktadır.”

2. Grafiklerin ve Tabloların Genel Özellikleri

Grafik hazırlamak, bilgilerin tasnifini ve analizini gerektirdiğinden bilgilerin doğruluğu önem taşımaktadır. Ön bilgilerin kullanımı ile birlikte, belirli bir düzeyde matematiksel bilgiye de ihtiyaç duyulan grafik ve tabloların kullanımında, öğrencilerin ortalama seviyelerinin göz

önünde bulundurulması gerekir. Bu yüzden ön bilgileri harekete geçirmeyen ya da öğrencilerin tamamen yabancı oldukları konularda ve türlerde grafikler verilmemelidir.

Grafiklerin eğitim-öğretimdeki en büyük işlevi, öğrencilerin görsel okumalarına katkı sağlamakla birlikte, kendi hazırladıkları grafiklerle görsel sunum becerisinin geliştirilmesidir. Yazılı bir metne kıyasla, hazırlanan bir grafik üzerinden değerlendirme yapmak ilişkilerin görülmesi açısından daha kolaydır. Grafik ve tablolar, görsel öğrenme stili ağırlıklı olan öğrenciler için de uygun bir etkinliktir. Hesapçıoğlu'na (2011: 550) göre, “Bilimsel öğrenme teorilerinin ortaya çıkardığı önemli bir olgu da her öğrencinin öğrenme tipi/öğrenme stiline farklı oluşudur. Bunun nedeni şudur: Her insan ilk çocukluk yıllarındaki algılarına bağlı olarak beyindeki bağlantılar yoluyla bireysel bir bilgi alımı temel yapısı geliştirir. Bu yapı zamanla sabitleşme eğilimi taşır. Kişi bu bilgi alımı temel yapısı ile algılarını düzenler.” Böylelikle görsel, işitsel ve dokunsal olmak üzere üç farklı öğrenme stili ortaya çıkmıştır. İnsanda üç öğrenme stili olmakla birlikte bireysel farklılıklar ve alınan eğitime bağlı olarak bir ya da birkaç öğrenme stili daha ağırlıklı olabilir. Görsel öğrenme stilini geliştirmek için ya da görsel öğrenme stili ağırlıklı çocuklar için grafik, tablo, çizelge, harita, kavram ağı vb. gibi görsel yönü ağır basan etkinliklerin sınıf içinde kullanılmasında fayda vardır. Grafiklerin görsel okuma ve görsel sunuya katkılarının yanı sıra kullanımlarında dikkat edilecek hususlar şu şekilde sıralanabilir:

- Çocuklara verilecek grafik ve tablolarda yönergeler bulunmalı, yönergeler açık ve net ifade edilmelidir.
- Grafik ya da tabloların hangi bilgiyi analiz etmeye dönük olduğu (öğrenci sayısı, cinsiyet, not aralığı, yaş özellikleri vb.) açıklanmalıdır.
- Grafik ve tablolarda bilimsel bir bilgi hatası olmamalıdır.
- Özellikle Türkçe derslerinde sadece etkinlik amacıyla kullanılacak olan grafikler, ileri seviyede matematik bilgisi gerektirecek işlemlerden ziyade okuma-anlama becerisini öne çıkaracak nitelikte olmalıdır.
- Grafiklerde farklı disiplinlere ait bilgilerden yararlanılması (coğrafya, tarih vb.) disiplinler arası öğrenmeyi mümkün kılar.
- Öğrencilere grafik çeşitleri gösterilerek aynı verilerin farklı grafik çeşitleriyle ifade edilmesini istemek, öğrencilere ifade çeşitliliği kazandırması açısından önemlidir.

Akyol (2011: 132) ise ideal bir grafiğin özellikleri olarak “eksenin sıfırdan başlaması, her iki eksenin de etiketlenmesi, numaraların neyi temsil ettiğinin gösterilmesi” gibi hususlar üzerinde durmuştur. Tabloların ise belirli bir sütun ve satır sınırı olmamakla birlikte çok uzun ve karmaşık olmaları tavsiye edilmez. Tablolar, oluşturulma açısından genelde tek tip olmakla

birlikte grafikler kullanım amacına ve alanına göre değişiklik göstermektedir. Akgün (2010) tarafından hazırlanan lisansüstü çalışmada grafik çeşitleri “sütun grafikleri, nüfus piramitleri, ağaç diyagramları, alan grafikleri, çizgi grafikleri, yüzey grafikler, saplı kutu grafikleri, histogramlar, resimli grafikler, hisse senedi grafikler, Gantt grafikler, çubuk grafikler, XX dağılım grafiği, termometre grafiği, Matriks grafikleri, pasta grafikleri, halka grafikler, ogivler (eklemeli) grafikler, lorenz eğrisi, şemalar, kabarcık grafikler, radar grafik, konumlandırma grafikleri, silindir, koni veya piramit grafikleri ve serpilme diyagramları” şeklinde sınıflandırılırken Köse (2011) tarafından yapılan lisansüstü çalışmada ise “çizgi grafik, sütun (çubuk) grafik, basit sütun grafikler, iki yanlı sütun grafikler, nüfus piramitleri, gruplanmış sütun grafiği, bölünmüş sütun grafiği, daire grafiği ve resimli grafik” şeklinde sınıflandırılmıştır.

İlköğretim boyunca öğrencilere en azından pasta, çizgi, sütun grafik ile tablo hazırlama becerisi kazandırılmış olmalıdır. İlerleyen eğitim kademelerinde grafikler daha ayrıntılı ve kapsamlı olarak yer alacağından başta Türkçe dersi olmak üzere diğer derslerde (matematik, coğrafya, fen bilgisi vb.) okuma-anlama-yorumlama-değerlendirme becerisi ağırlıklı olacak şekilde grafik ve tablo bilgisinin temelini verilmesi gerekir.

Tablo ve grafikler çoğu zaman anlamlandırılması istenen kavram ilişkilerinin birbiri ile olan değeri, verilen sayısal bilgilerin analizi ve karşılaştırılması ile ortaya çıkar. Bu nedenle, tablo ve grafiklerde öznellikten ziyade nesnellik ağırlıktadır. Söz gelimi, sadece nüfusa dair bilgilerin yer aldığı bir tablodaki rakamlardan hareketle öğrenciler, A şehrinin nüfusunun B şehirden fazla olduğunu söyleyebilir. Ancak sadece nüfus istatistiğine bakarak A şehrinin ekonomisinin iyi olduğu ya da trafik sorunu olmadığı gibi bir sonuca ulaşamaz. Bu nedenle tablo ve grafikler, nesnel değerlendirme ve tarafsız ölçme becerisinin kazandırılmasında da önemli birer eğitim materyalidirler.

3. Türkçe Eğitiminde Grafik ve Tablo Okuma Becerisinin Kazandırılması

Grafik ve tablo okuma becerisinin kazandırılması doğrudan düşünmenin geliştirilmesini sağlar. Çünkü düşünme, “Problem çözme, imgeleme, akıl yürütme, soyutlama ve yargılamanın zihinsel niteliklerin kompleks etkileşimiyle bilginin dönüşümü sayesinde oluşmuş, yeni bir zihinsel temsil sürecidir” (Solso, Maclin ve Maclin, 2013: 500). Bu süreçte üst düzey zihinsel becerilerin kullanımı (muhakeme etme, analiz-sentez yapma, değerlendirme, ilişkilendirme vb.) hat safhadadır. Schunk’ın görüşleri ise bu düşünceyi desteklemektedir. Schunk, okumayı sıradan bir eylem olmaktan çıkararak şifre çözme olarak tanımlamaktadır. Aynı zamanda okumanın “yazılı bilgiye anlam iliştilmesini ve bu bilginin belirli bir amaç için kullanılmasını” (Schunk, 2009: 420) da *kavrayış* olarak ifade etmiştir. O hâlde okuma eylemi, aynı zamanda bir

düşünme faaliyeti olan kavrayışı da kapsamaktadır. Türkçe eğitimi dersi okuma faaliyetinin en fazla olduğu derslerdendir. Bu nedenle Türkçe eğitimi derslerinde grafik ve tablo okuma ile yorumlama ve değerlendirme becerisinin kazandırılması önem taşır. Türkçe Öğretimi Programında (2005 ve 2015) grafik ve tablo okumaya yer verildiği görülmektedir. “Türkçe Öğretim Programı’nda(2005) görsel okuma ve görsel sunu ayrı bir öğrenme alanı olarak iki kez ele alınmıştır. Bu öğrenme alanı, şekil, sembol, resim, grafik, tablo, beden dili, doğa ve sosyal olayların görsellerini okuma, anlama ve yorumlamayı kapsamaktadır. Ayrıca öğrencilerin duygu, düşünce ve bilgilerini görseller aracılığı ile başkalarına aktarması bu alan içinde ele alınmıştır” (Baş ve Kardaş, 2014: 232).

2015 Türkçe Öğretim Programı (2015) ise grafik okumanın önemini hissettirir bir şekilde bu tür etkinliklere 2. sınıftan itibaren yer verilmesi gerektiği düşüncesi hâkimdir. “2. 3. ve 4. sınıflarda yazım kurallarına uyma ve noktalama işaretlerini doğru kullanma, anlam bütünlüğü içinde olayları oluş sırasına göre yazma, içeriğe ve bağlama uygun kelimeler seçme, oluşturduğu metinlere uygun çizim, grafik ve görsel kullanma becerilerinin ne ölçüde geliştiğini belirlemeye yönelik ölçme ve değerlendirme çalışmaları yapılmalıdır” ifadeleri aynı zamanda ölçme değerlendirme alanında alternatif ölçme metotlarının geliştirilmesi gerektiğine de işaret etmektedir. Yeni programda grafik ve tablo okumayı içeren belli başlı kazanımlar Tablo 1’de gösterilmiştir (bk. Tablo 1).

Tablo1: 2015 Türkçe Öğretim Programında Grafik ve Tablolar ile İlgili Kazanımlar

Dil Becerisi	İlişkili Olduğu Görsel Alan	Sınıf Seviyesi	Kazanımlar
Okuma	Görsel Okuma	4	Görsel, sözel, <u>grafik</u> , <u>tablo</u> , çizelge ve benzeri biçimlerde sunulan bilgilerin metnin anlaşılmasına nasıl katkı sağladığını açıklayarak bu bilgileri yorumlar.
Yazma	Görsel sunu	3, 4, 5, 6, 7, 8	Gerektiğinde anlatımı zenginleştirmek için sınıf seviyesine uygun çizim, grafik ve görseller kullanır.
Konuşma/ Dinleme	Görsel sunu	5, 6, 7, 8	Konuşmasını/sunumunu uygun durumlarda ana fikri veya temayı geliştirmek için grafikler, görseller ve benzeri çoklu medya araçları ile destekler.

Sınıf düzeyine göre metin türleri sınıflandırılmasında ise bilgilendirici metinlerde (grafik, tablo vb.) görsellerle desteklenecek metinlerin olabileceği belirtilmiştir. Böylece okumanın bilinenden veya alışlagelmişin dışında bir yönüyle Türkçe ders kitaplarında yer alacağı görülmektedir.

Grafiklerin Türkçe dersinde kullanılmasının ya da öğretmenlerin grafik gibi görsellerin kullanımına dönük algısının incelendiği çalışmalarda (Balun, 2008; Çam, 2006; Kuru, 2008 vb.) öğrencilerin akademik başarısının arttığı ve kalıcı öğrenme ile birlikte yaparak yaşayarak öğrenmenin gerçekleştirildiği, bu durumun öğrencileri ve öğretmenleri olumlu yönde etkilediği

sonucuna ulaşılmıştır. Çünkü bir grafiği ya da tabloyu analiz edip kendi cümleleriyle ifade etme ya da var olan bir metni grafiğe dönüştürme Bloom'un taksonomisinde sentez basamağına denk gelir. Bilindiği gibi Taksonomi (ilk hâli) bilgi, kavrama, uygulama, analiz, sentez ve değerlendirme basamaklarından oluşur. Bir grafiğin ya da tablonun okunması bilgi, kavrama ve analiz basamaklarını içerir. Aynı grafiğin metne ya da verilen bir metnin grafiğe dönüştürülmesindeki zihinsel süreç ve işlemler ise sentez basamağına karşılık gelir. Sentez basamağında “Öğrenci birleştirir, tartışır, itiraz eder, yeniden düzenler, yeni ve orijinal bir fikir üretir” (Arı, 2011: 750). Gözden geçirilerek yeniden düzenlenmiş taksonomi ise isim formundan eylem formuna geçerek “hatırla, anla, uygula, analiz et, değerlendir, yarat” (Arı, 2011: 752) olarak belirlenmiştir. Bir olayın tarihini hatırlamak bilgi (hatırla) basamağına denk gelirken, eldeki bilgiyi (ön bilgileri de kullanarak) farklı şekillerde ifade etmek, tasarlamak, oluşturmak sentez (yarat) basamağı olarak kabul görmektedir.

Türkçe derslerinde grafik ve tablo oluşturmak sentez becerisinin yanı sıra aynı zamanda öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerinin gelişmesini de olumlu yönde etkileyecektir. Çünkü ünlü psikolog Rollo May'e göre “yaratıcılık sadece edimde görülebilir” (May, 2012: 67). Robinson ise yaratıcılığı “yalnızca belirli tür etkinliklere özgü bir kavram olarak değerlendirmeyip insan zekâsının etkin bir biçimde katıldığı her faaliyette yaratıcılığın mümkün olduğunu” (Robinson, 2003: 133) belirtmektedir. Böylece eğitimde, özel olarak Türkçe eğitiminde, yaratıcılık gerektiren faaliyetlere ağırlık verilmesi, gerek ders kitaplarında gerekse çalışma kitaplarında grafik, tablo gibi görsel okumayı da geliştirici etkinliklerin yer alması önem taşır.

Sonuç

Var olan ihtiyaç ve beklentiler doğrultusunda eğitim öğretim programlarının değişimi ve çağa göre yenilenmesi kaçınılmazdır. Bilim ve teknoloji alanındaki gelişmelere uygun olarak yeni yöntem-tekniğin kullanımı öğrencinin çok yönlü gelişimine katkı sunar. Son yıllarda eğitimde görsel okuma ve görsel sunu becerisinin öne çıkmasıyla grafik ve tabloların kullanımına ağırlık verilmektedir. Birçok alanda kullanılan grafik ve tablolar bilgileri sistematik hâle getirip gereksiz ayrıntılardan arındırmasıyla önemlidir. Eğitimde üzerinde durulan görsel okuma ve görsel sununun bir parçasını oluşturan grafik ve tablolardan Türkçe eğitiminde de yararlanılmaktadır. Temeli ilköğretimde verilmesi gereken grafik ve tabloların kullanımı öğrencinin hem kendi anlama ve anlatma becerilerine katkı sunar hem de disiplinlerarası öğrenmeyi mümkün kılar. Yeni Türkçe Öğretim Programında (2015) görsel okuma ve görsel sunu alanlarının içinde yer alan grafik ve tablo hazırlama becerisi ile ilgili kazanımlara da yer verildiği görülmektedir. Bu becerinin kazandırılması ile birlikte;

- ✓ Öğrenci kendini daha iyi ifade edebilir.
- ✓ Yaşam boyu öğrenme açısından değerlendirilirse çok yönlü bakış açısı kazanabilir.
- ✓ Nesnel değerlendirme, analiz-sentez yapma, yorumlama, eleştirel düşünme vb. gibi üst düzey zihinsel becerileri gelişebilir.

Bu nedenle Türkçe eğitimi derslerinde ilköğretimden itibaren öğrencilerin seviyelerine uygun olarak grafik ve tablo hazırlama becerisi kazandırılmalı, verilecek grafik tablolardan hareketle görsel okuma becerileri geliştirilmeye çalışılmalıdır.

Kaynaklar

- AKGÜN, İ. H. (2010). *İlköğretim Sosyal Bilgiler 7. Sınıf Öğrencilerinin Grafik Okuma ve Hazırlama Becerisini Kazanma Düzeyleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Niğde: Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- AKSAÇLIOĞLU, A. ve YILMAZ, B. (2007). Öğrencilerin Televizyon İzlemeleri ve Bilgisayar Kullanmalarının Okuma Alışkanlıkları Üzerine Etkisi. *Türk Kütüphaneciliği*, 21(1), 3-28.
- AKYOL, H. (2011). *Yeni Programa Uygun Türkçe Öğretim Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- AKYOL, H. (2012). *Türkçe İlk Okuma Yazma Öğretimi Yeni Programa Uygun*. Ankara: Pegem Akademi.
- ALTUNBAY, M. (2016). Yazılı ve Sözlü Ürünler Örneğinde Türk Kültüründe Çocuk Algısı. *Türkçe Eğitiminde Algı (ed. Gıyasettin Aytaş)*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- ANIL, D., ÖZER ÖZKAN, Y. ve DEMİR, E. (2015). PISA 2012 Araştırması Ulusal Nihai Raporu. Ankara: MEB Yayınları. http://pisa.meb.gov.tr/?page_id=22 (Erişim Tarihi: 07.09.2016)
- ARI, A. (2011). Bloom'un Gözden Geçirilmiş Bilişsel Alan Taksonomisinin Türkiye'de ve Uluslararası Alanda Kabul Görme Durumu. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 11(2), 749-772.
- AVŞAR, Z. (2015). Yeni Medya Teknolojileri, Değişen Okuryazarlık Tipi, Medya Okuryazarlığı ve İçerik Hazırlamada Sanatın Etkisi. *Eğitim-Öğretim ve Bilim Araştırma Dergisi*, 11(32), 4-12.
- BALUN, H. (2008). *İlköğretim I. Kademe Uygulanan Görsel Okuma ve Görsel Sunu Öğrenme Alanını Türkçe Öğretiminde Kazanımlara Ulaşmada Etkililiği (Bingöl-Elazığ-Diyarbakır Örneği)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Elazığ: Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- BAŞ, Ö. ve KARDAŞ, N. (2014). İlköğretim Öğrencilerinin Görsel Okuma Becerisi ile Okuduğunu Anlama Becerisi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(1), 230-243.
- BAYAZIT, İ. (2011). Öğretmen Adaylarının Grafikler Konusundaki Bilgi Düzeyleri. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(4), 1325-1346.
- BEENTJES, J. W. H. ve VOORT, T. H. A. (1988). Television's Impact on Children's Reading Skills: A Review of Research. *Reading Research Quarterly*, 23, 389-413.

- ÇAM, B. (2006). *İlköğretim Öğrencilerinin Görsel Okuma Düzeyleri ile Okuduğunu Anlama, Eleştirel Okuma ve Türkçe Dersi Akademik Başarıları Arasındaki İlişki*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir: Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- DAVIS, B. ve SUMMERS, M. (2015). Applying Dale's Cone of Experience to Increase Learning and Retention: A Study of Student's Learning in a Foundational Leadership Course. *QScience Proceedings*, Engineering Leaders Conference 2014.
- DEMİRCİ, N. ve UYANIK, F. (2009). Onuncu sınıf Öğrencilerinin Grafik Anlama ve Yorumlamaları ile Kinematik Başarıları Arasındaki İlişki. *Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi*. 3(2), 22-51.
- DEMİRER, V., YILDIZ, D. ve SÜNÜL, A. M. (2011). İlköğretim Öğrencilerinin Bilgisayar ve İnternet Kullanımları İle Kitap Okuma Alışkanlıkları Arasındaki İlişki: Konya İli Örneği. *İlköğretim Online*, 10(3), 1028-1036.
- GÜLTEKİN, C. ve NAKİBOĞLU, C. (2015). Ortaöğretim Kimya Ders Kitaplarının Grafikler ve Grafiklerle İlgili Aktiviteler Açısından İncelenmesi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 43, 211-222.
- GÜNEŞ, F. (2016). Kâğıttan Ekran Okuma Alanındaki Gelişmeler. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(1), 1-18.
- HAMPTON, P. M. (1985). The Effects of Television Viewing on Reading Achievement and Leisure Time Reading. Unpublished Master Thesis. University of Georgia. (22 Eylül 2003 tarihinde Digital Dissertation Abstract veri tabanından erişilmiştir.)
- HESAPÇIOĞLU, M. (2011). *Öğretim İlke ve Yöntemleri Eğitim Programları ve Öğretim*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- İNCEOĞLU, M. (2011). *Tutum Algı İletişim*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- JONSSON SMARAGDI, U. ve JONSSON, A. (2006). Book Reading in Leisure Time: Long-Term Changes in Young Peoples' Book Reading Habits. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 50(5), 519-540.
- KORKMAZ, C. ve ŞAHİN, M. (2013). 2009 PISA Başarılarına Göre Ülkelerin Genel ve İnsani Gelişmişlik Düzeyleri Arasındaki İlişki. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(22), 225-247.
- KÖSE, M. A. (2011). *Sosyal Bilgiler Öğretiminde İstatistik ve Grafik Kullanım Tekniklerinin Öğrencilerin Grafik Okuma Becerisine Etkisi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- KURU, A. (2008). *İlköğretim Beşinci Sınıf Türkçe Dersi Öğretim Programında Yer Alan Görsel Okuma ve Görsel Sunu Becerilerinin Öğretmen Görüşleri Doğrultusunda İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adana: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- LIEBERMAN, D. A. (1986). *Reading, Television and Computers: Children's Patterns of Media Use and Academic Achievement*. Doctoral Thesis, Stanford University, USA.
- MAALOUF, A. (2000). *Ölümcül Kimlikler*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- MAY, R. (2012). *Yaratma Cesareti*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2015). *Türkçe Dersi (1-8. Sınıflar) Öğretim Programı*. Ankara: MEB Yayınları.

- O'TOOLE, K. (2000). *Study offers early look at how internet is changing daily life.* <http://www.stanford.edu/dept/news/pr/00/000216internet.html> (Erişim: 22.6.2010).
- ROBINSON, K. (2003). *Yaratıcılık Aklın Sınırlarını Aşmak.* İstanbul: Kitap Yayınevi.
- SCHUNK, D. H. (2009). *Öğrenme Teorileri.* (çev. ed. M. Şahin). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- SOLSO, R. L., MACLIN, M. K. ve MACLIN, O. H. (2013). *Bilişsel Psikoloji.* (çev. A. Ayçiçeği Dinn). İstanbul: Kitabevi Yay.
- ŞİRİN, H. (2009). Okul ve Özellikleri. *Türk Eğitim Sistemi ve Okul Yönetimi* (ed. Servet Özdemir). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- TEMİZ, B. K. ve TAN, M. (2009). Lise 1. Sınıf Öğrencilerinin Grafik Yorumlama Becerileri. *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi.* 28, 31-43.
- TÜRK DİL KURUMU (2005). Büyük Türkçe Sözlük. Ankara: TDK Yayınları.
- YALÇIN, A. (2012). *Türkçe Öğretim Yöntemleri Yeni Yaklaşımlar.* Ankara: Akçağ Yayınları.